

Sygn. akt II Ca 542/18

POSTANOWIENIE

Dnia 2 października 2018 r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Jerzy Dydo

Sędziowie: SO Maria Kolcz

SO Maciej Ejsmont

Protokolant: Filip Łytko

po rozpoznaniu w dniu 2 października 2018 r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z wniosku M. B., K. B. (1), K. B. (2)

przy udziale (...) Spółki z o.o. w S.

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku

na skutek apelacji wnioskodawczyń

od postanowienia Sądu Rejonowego w Kłodzku

z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt I Ns 707/17

postanawia:

I. oddalić apelację;

II. zasądzić od wnioskodawczyń na rzecz uczestnika postępowania kwotę 120 zł kosztów postępowania apelacyjnego.

(...)

Sygn. akt II Ca 542/18

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 14 marca 2018 r. Sąd Rejonowy w Kłodzku oddalił wniosek M. B., K. B. (1) i K. B. (2) o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku po E. B. (1).

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Nakazem zapłaty z dnia 26 kwietnia 2004 r., wydanym w sprawie o sygn. akt (...), Sąd Rejonowy w Kłodzku nakazał E. B. (1) zapłacić kwotę (...) zł wraz odsetkami oraz kosztami postępowania na rzecz (...) Spółka z o.o. w S.. E. B.

(1) zmarła w dniu (...)r. Synowie spadkodawczyni R. B. (1) i R. B. (2) w dniu 13 lipca 2011 roku przed notariuszem M. M. z Kancelarii Notarialnej w B. odrzucili spadek po zmarłej w dniu (...) roku matce, E. B. (1). R. B. (2) i D. B. w imieniu swych małoletnich dzieci w dniu 29 grudnia 2011 r. przed notariuszem M. M. z Kancelarii Notarialnej w B. odrzucili spadek po zmarłej w dniu (...) roku ich babce, E. B. (1). Rodzice wnioskodawczyń, R. B. (1) i E. B. (2), w dniu 7 grudnia 2011 r. złożyli do Sądu Rejonowego w K. wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletnich wówczas wnioskodawczyń, tj. na odrzucenie w ich imieniu spadku po spadkodawczyni E. B. (1), który to wniosek został uwzględniony postanowieniem Sądu Rejonowego w K.z dnia 28 grudnia 2011 r. R. B. (1) wiedział o istnieniu licznych długów spadkowych pozostałych po spadkodawczyni E. B. (1), wynoszących około (...)zł, co wprost wynika z treści jego przesłuchania przed Sądem Rejonowym w K. w dniu 28 grudnia 2011 r. Jako osoby małoletnie na rozprawie przed Sądem Rejonowym w K. w dniu 28 grudnia 2011 r. (sygn. akt (...)) wnioskodawczynie oświadczyły, że „wiedzą czego sprawa dotyczy i są zorientowane, że po babci zostały do spłacenia długi, w związku z czym nie chcą po niej dziedziczyć”. W sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, toczącej się z wniosku uczestnika postępowania, (...) Spółka z o. o. w S., sygn. akt Sądu Rejonowego w (...), wnioskodawczynie K. B. (1) i M. B. były uczestniczkami tego postępowania i brały w nim osobisty udział, w tym w rozprawie bezpośrednio poprzedzającej wydanie postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawczyni E. B. (1) w dniu 17 kwietnia 2014 r. Natomiast małoletnia wówczas uczestniczka tego postępowania, K. B. (2), była należycie reprezentowana przez przedstawicieli ustawowych – swoich rodziców.

W oparciu o ustalony w powyższy sposób stan faktyczny Sąd Rejonowy uznał, że wniosek nie jest zasadny.

Stosownie do art. 1012 k.c. spadkobierca może bądź przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste), bądź przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza), bądź też spadek odrzucić. W myśl przepisu art. 1015 § 1 k.c. oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie jest jednoznaczny z prostym przyjęciem spadku. Jednakże gdy spadkobiercą jest osoba nie mająca pełnej zdolności do czynności prawnych albo osoba, co do której istnieje podstawa do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia, albo osoba prawna, brak oświadczenia spadkobiercy w terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 § 2 k.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji, która weszła w życie dnia 18 października 2015 r.). Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. jest terminem zawitym prawa materialnego, do biegu którego mają zastosowanie art. 110 - 116 k.c. Nie podlega on zatem przedłużeniu ani przywróceniu. Oznacza to, że z chwilą jego upływu wygasa uprawnienie do skorzystania z tego prawa, a oświadczenie złożone po upływie tego terminu nie wywołuje żadnych skutków prawnych. Upływ terminu z art. 1015 § 1 k.c. sąd uwzględnia z urzędu. Początek terminu liczony jest w odniesieniu do każdego spadkobiercy od dnia, w którym dowiedział się on z właściwego, pewnego źródła o tytule powołania. Oznacza to, że oddzielnie liczony jest jego bieg zarówno co do każdego spadkobiercy, jak i co do każdego z tytułów powołania. Przy dziedziczeniu ustawowym w razie dojścia do spadku spadkobiercy powołanego w dalszej kolejności z uwagi na odrzucenie spadku przez wyprzedzającego go spadkobiercę, termin do złożenia oświadczenia przez spadkobiercę dochodzącego w dalszej kolejności, rozpoczyna się od dnia, w którym dowiedział się on o odrzuceniu spadku przez wyprzedzającego go spadkobiercę. Jeżeli spadkobierca nie ma zdolności do czynności prawnych, początkiem terminu w stosunku do niego jest dzień, w którym o tytule jego powołania dowiedział się jego przedstawiciel ustawowy. Ukształtowanie w art. 1015 § 1 k.c. terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jako terminu zawitego prawa materialnego oznacza, że z chwilą jego upływu wygasa uprawnienie do skorzystania z tego prawa podmiotowego, a oświadczenie złożone po upływie terminu nie wywołuje żadnych skutków prawnych. Przewidziany w art. 1015 k.c. termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez przedstawiciela ustawowego w imieniu osoby nie mającej pełnej zdolności do czynności prawnych nie podlega wydłużeniu o czas postępowania sądowego w przedmiocie zezwolenia na dokonanie tej czynności (por. - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2012 roku, V CSK 18/12, opublikowane w zbiorze orzeczeń programu Lex). Stosownie do art. 101 § 3 k.r.o. rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności

przez dziecko. Przykładem czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego dziecka jest odrzucenie spadku przysługującego małoletniemu dziecku.

Z treści przepisu art. 690 k.p.c. w związku z art. 1019 k.c. wynika możliwość uchylenia się spadkobiercy od skutków prawnych złożonego pod wpływem błędu lub groźby oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1019 § 1 k.c. w zw. z art. 84 i 87 k.c.) albo uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia takiego oświadczenia (art. 1019 § 2 k.c.). Spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku złożonego pod wpływem błędu lub groźby w terminie określonym w art. 88 § 2 k.c., czyli w ciągu roku od wykrycia błędu lub ustania stanu obawy przy groźbie.

Powyższa konstrukcja uchylenia się od skutków prawnych złożonego pod wpływem błędu oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku została rozciągnięta na sytuacje, w których pod wpływem błędu spadkobierca nie złożył żadnego oświadczenia w terminie (art. 1019 § 2 k.c.), a więc na takie sytuacje, w których w istocie spadkobierca uchyła się nie od skutków prawnych swego oświadczenia, lecz od skutków biernego zachowania się (niezłożenia oświadczenia). W takim przypadku zostają zniesione skutki prawne braku złożenia oświadczenia w terminie określonym w art. 1015 § 2 k.c., a spadkobierca „odzyskuje” możliwość złożenia skutecznego oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Podstawę uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może stanowić tylko błąd prawnie doniosły (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 1 zd. 1 i § 2 k.c.). Oświadczenie woli dotknięte jest błędem, gdy błąd dotyczy treści czynności prawnej oraz jest obiektywnie i subiektywnie istotny (art. 84 § 1 i 2 k.c.). Błąd co do treści czynności prawnej może być błędem co do tytułu powołania do dziedziczenia, osoby spadkodawcy, albo przedmiotu spadku.

Zdaniem Sądu Rejonowego, brak jest możliwości uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku albo niezłożenia takich oświadczeń w wyniku błędu co do prawa. Na tle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego wielokrotnie wprost została wypowiedziana teza, iż „jedną z naczelných reguł prawnych jest, że nieznanomość prawa nie stanowi okoliczności, na którą można się powoływać w celu usprawiedliwienia niepodjęcia działań, od których norma prawna uzależnia określony skutek”. Funkcjonowanie prawa, zwłaszcza w demokratycznym państwie prawnym, opiera się na założeniu, iż wszyscy adresaci obowiązującej normy prawnej – a więc zarówno podmioty obowiązane do jej przestrzegania, jak i organy powołane do jej stosowania – znają jej właściwą treść (tzw. fikcja powszechnej znajomości prawa) i że nikt nie może uchylić się od ujemnych skutków naruszenia tej normy na tej podstawie, że normy tej nie znał lub rozumiał ją opacznie (ignorantia iuris nocet). Powyższe powoduje, że nieznanomość prawa nie stanowi okoliczności, na którą można się powoływać w celu usprawiedliwienia niepodjęcia działań, od których norma prawna uzależnia określony skutek. W ocenie Sądu Rejonowego, w przypadku spadkobiercy ustawowego powołanego w dalszej kolejności, bieg terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku rozpoczyna się od dnia, w którym dowiedział się on, iż wyprzedzający go spadkobierca utracił tytuł powołania do dziedziczenia. Dla rozpoczęcia biegu terminu z art. 1015 § 1 k.c. nie jest istotna świadomość tego, że termin ten zaczął biec, ale świadomość okoliczności uzasadniających powołanie do spadku spadkobiercy.

W przypadku małoletnich spadkobierców dla zachowania sześciomiesięcznego terminu do odrzucenia spadku nie jest wystarczające złożenie w trakcie jego biegu wniosku do sądu opiekuńczego o wydanie zgody na złożenie oświadczenia w przedmiocie dziedziczenia w imieniu małoletniego spadkobiercy. Termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, przewidziany w art. 1015 § 1 k.c., jest terminem zawitym. Jego upływ powoduje utratę uprawnienia do skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Z art. 1015 § 1 k.c. wynika jednoznacznie, że rodzice powinni w imieniu małoletniego złożyć oświadczenie o odrzuceniu przez niego spadku przed upływem sześciu miesięcy od dowiedzenia się przez nich o tytule powołania go do spadku.

Jak wynika ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, synowie spadkodawczyni (jej ustawowi spadkobiercy) R. B. (1) i R. B. (2) w dniu (...) roku przed odrzucili spadek po zmarłej w dniu (...) roku matce E. B. (1), a zatem nie ulega wątpliwości, że posiadali wiedzę o istnieniu licznych długów spadkowych pozostałych po spadkodawczyni E. B. (1) i było to przyczyną odrzucenia spadku przez R. B. (2), syna spadkodawczyni, w imieniu

swych małoletnich dzieci w dniu 29 grudnia 2011 r. przed notariuszem M. M. z Kancelarii Notarialnej w B. po zmarłej w dniu (...) roku ich babce, E. B. (1) (Rep. (...)). Natomiast R. B. (1), ojciec wnioskodawczyń, dopiero w dniu 7 grudnia 2011 r. złożył do Sądu Rejonowego w K. (...) - wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletnich wówczas wnioskodawczyń, tj. na odrzucenie w ich imieniu spadku po spadkodawczyni E. B. (1), który to wniosek został uwzględniony postanowieniem Sądu Rejonowego w K. (...) z dnia 28 grudnia 2011 r. (sygn. akt (...)).

Okoliczność, na którą wskazywał w treści swych zeznań R. B. (1), a mianowicie że notariusz poinformował go o bezskuteczności złożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich córek (wnioskodawczyń) z uwagi na upływ sześciomiesięcznego terminu, wobec czego odstąpił on od złożenia powyższych oświadczeń, nie została udowodniona i – w ocenie Sądu – w zestawieniu z pozostałym zebrany w sprawie materiałem dowodowym twierdzenie to należy uznać za gołosłowne. R. B. (1) wiedział, że oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku powinno zostać złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swojego powołania, miał świadomość konsekwencji niezłożenia takiego oświadczenia, gdyż wspólnie z bratem niezwłocznie po śmierci swej matki złożyli takie oświadczenie, a z całą pewnością przy wykazaniu należytej staranności taką wiedzę był w stanie posiadać. Okoliczności, na które wskazuje w treści swych zeznań R. B. (1) nie zostały udowodnione i nie mogą być zakwalifikowane jako błąd w rozumieniu art. 84 k.c., a co za tym idzie nie mogą być podstawą do uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Zdaniem Sądu, wersja o nierozumieniu istoty biegu terminu zawitego określonego w art. 1015 § 1 k.c. została stworzona przez wnioskodawców na potrzeby niniejszego postępowania, a niezłożenie oświadczenia o odrzuceniu powyższego spadku w imieniu małoletnich wówczas wnioskodawczyń jest, w ocenie Sądu, rażącym niedbalstwem ze strony R. B. (1). Niezłożenie w ustawowym terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku nastąpiło w efekcie niedołożenia należytej staranności – początkowo przez rodziców wnioskodawczyń, kiedy były one małoletnie, ale także przez same wnioskodawczynie - gdy stały się osobami pełnoletnimi. Już bowiem w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, toczącej się z wniosku uczestnika postępowania, (...) Spółka z o. o. w S., sygn. akt Sądu Rejonowego w K. (...), wnioskodawczynie K. B. (1) i M. B. były uczestniczkami tego postępowania i brały w nim osobisty udział, w tym w rozprawie bezpośrednio poprzedzającej wydanie postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawczyni E. B. (1) w dniu 17 kwietnia 2014 r. Natomiast małoletnia wówczas uczestniczka tego postępowania, K. B. (2), była należycie reprezentowana przez przedstawicieli ustawowych – swoich rodziców. W oparciu o dowód w postaci protokołu powyższej rozprawy z całą pewnością można stwierdzić, że wnioskodawczynie K. B. (1) i M. B., osobiście w niej uczestniczące i K. B. (2), która była na rozprawie tej również należycie reprezentowana przez przedstawicieli ustawowych – swoich rodziców, z całą pewnością wiedziały o istnieniu długów spadkodawczyni E. B. (1), swej babki, jak i istotnych rozmiarów tego zadłużenia. Twierdzenia wnioskodawczyń, że o długach spadkodawczyni E. B. (1) dowiedziały się dopiero w 2017 r., tj. gdy otrzymały zawiadomienia o wszczęciu ich egzekucji, nie zasługują, w opinii Sądu, na uwzględnienie. Dowody z dokumentów zgromadzonych w aktach Sądu Rejonowego w K., sygn. (...) i (...) świadczą o tym, że wnioskodawczynie miały wiedzę zarówno co do istnienia długów spadkodawczyni E. B. (1), swej babki, jak i rozmiarów tego zadłużenia znacznie wcześniej, aniżeli w roku 2017. Już jako osoby małoletnie na rozprawie przed Sądem Rejonowym w K. (...) w dniu 28 grudnia 2011 r. (sygn. akt (...)) oświadczyły, że „wiedzą czego sprawa dotyczy i są zorientowane, że po babci zostały do spłacenia długi, w związku z czym nie chcą po niej dziedziczyć”. Natomiast sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po E. B. (1), toczyła się z wniosku uczestnika postępowania, (...) Spółka z o. o. w S., sygn. akt Sądu Rejonowego w K.(...) – jako wierzyciela spadkodawczyni i wraz z powyższym wnioskiem złożony został wówczas tytuł wykonawczy, na podstawie którego dochodzi on swych wierzytelności nim stwierdzonych. Nie sposób też pominąć, że wnioskodawczynie były w latach 2015 - 2016 wzywane do zapłaty długów spadkowych pozostawionych przez spadkodawczynię E. B. (1). Z tych też względów nie można zgodzić się z twierdzeniem wnioskodawczyń, iż nie posiadały informacji co do długów spadkowych pozostałych po spadkodawczyni E. B. (1) niemal do czasu złożenia wniosku.

Na gruncie niniejszych rozważań nie sposób też pominąć treści art.88§2 k.c. i w świetle tego przepisu należy stwierdzić, że nawet przy przyjęciu działania wnioskodawczyń pod wpływem błędu, co w ocenie Sądu nie miało miejsca, wniosek został złożony po upływie roku od jego wykrycia, bo po powyższej rozprawie z dnia 17 kwietnia

2014 r. wnioskodawczynie K. B. (1) i M. B., osobiście w niej uczestniczące i K. B. (2), która była na rozprawie tej również należycie reprezentowana przez przedstawicieli ustawowych – swoich rodziców, nie powinny mieć już żadnych wątpliwości co do istnienia długów spadkodawczyni E. B. (1), swej babki, jak i istotnych rozmiarów tego zadłużenia, przy czym przy dochowaniu należytej staranności miały możliwość precyzyjnego ustalenia także wysokości długu.

Apelację od powyższego postanowienia wniosły wnioskodawczynie. Zarzuciły:

1. naruszenie przepisów postępowania, mające wpływ na treść orzeczenia, a to art. 233 § 1 k.p.c., poprzez błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, wbrew zasadom doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania, polegające na niedaniu przez sąd wiary zeznaniom świadka R. B. (1), że notariusz, przed którym świadek ten chciał złożyć oświadczenie o odrzuceniu spadku w imieniu wnioskodawczyń poinformowała go, że takie oświadczenia jako złożone po terminie będzie bezskuteczne;

2. naruszenie przepisów postępowania, mające wpływ na treść orzeczenia, a to art. 233 § 1 k.p.c., poprzez błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, wbrew zasadom doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania, polegające na braku ustalenia przez Sąd Rejonowy, że wnioskodawczynie pozostawały w usprawiedliwionym błędzie co do długów i ich wysokości, jakie za życia posiadała ich babka - E. B. (1) i stan ten trwał do lipca 2017 r.;

3. naruszenie przepisów postępowania, mające wpływ na treść orzeczenia, a to art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, wbrew zasadom doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania, polegające na przyjęciu przez Sąd I instancji, że niezłożenie w ustawowym terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. B. (1) przez wnioskodawczynie nastąpiło w wyniku rażącego niedbalstwa z ich strony, podczas gdy z zebranego materiału dowodowego wynika, że w czasie biegu terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po babce E. B. (1) były one małoletnie i nie mogły złożyć takiego oświadczenia.;

4. naruszenie prawa materialnego, a to art. 1019 § 1 k.c. w zw. z art. 88 § 2 k.c., poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie przez Sąd I instancji, że wnioskodawczynie, nie składając oświadczenia o odrzuceniu spadku po swojej babce nie działały pod wpływem usprawiedliwionego błędu oraz że upłynął termin do złożenia przez nie takiego oświadczenia.

W oparciu o powyższe zarzuty, apelantki wniosły o zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienie ich wniosku w całości.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja podlega oddaleniu.

Sąd I inst. przeprowadził w sposób prawidłowy postępowanie dowodowe, w oparciu o jego wyniki dokonał właściwego ustalenia stanu faktycznego. Z tej przyczyny ustalenia faktyczne Sądu I instancji, Sąd Okręgowy przyjmuje za własne. W związku z tym nie zachodzi potrzeba ich powtarzania. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2001 r., V CKN 348/00, LEX nr 52761, Prok.i Pr. 2002/6/40).

Podstawą rozstrzygnięcia o zasadności wniosku inicjującego postępowanie w niniejszej sprawie był art. 1019 § 1 k.c. Stanowi on, że jeżeli oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku zostało złożone pod wpływem błędu, stosuje się przepisy o wadach oświadczenia woli z następującymi zmianami:

- 1) uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia powinno nastąpić przed sądem;
- 2) spadkobierca powinien jednocześnie oświadczyć, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca.

Spadkobierca, który pod wpływem błędu nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może w powyższy sposób uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu (art. 1019 § 2 k.c.)

W tym miejscu wskazać należy, że Sąd Okręgowy nie podziela stanowiska Sądu Rejonowego, zgodnie z którym nie jest dopuszczalne uchylenie się od skutków prawnych braku złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku - pod wpływem błędu co do prawa. Zdaniem Sądu Okręgowego, brak normatywnych podstaw do takiego stanowiska. Nie ma przekonujących argumentów przemawiających za tym, że ustawodawca, w świetle przepisów art. 1019 i 84 k.c., odmiennie reguluje – w analizowanym zakresie – sytuację prawną spadkobiercy powołującego się na błąd co do stanu faktycznego i co do prawa. Trafnie wskazuje się w orzecznictwie, że na gruncie art. 84 k.c. nie ma przeszkód do uznania za błąd prawnie doniosły nie tylko błędu co do faktów, ale i błędu co do prawa - jeżeli oczywiście dotyczy on treści czynności prawnej i jest istotny. Należy mieć jednak przy tym na uwadze, że skutki przyjęcia spadku nie zamykają się wyłącznie w sferze prawnej spadkobiercy, lecz oddziałują silnie na stosunki prawne wielu innych osób. Względem na to przemawia za uzależnieniem prawnej doniosłości błędu w zakresie zastosowania art. 1019 k.c. nie tylko od tego, aby dotyczył on treści przyjęcia spadku i był istotny, ale i od tego, aby nie stanowił następstwa niedołożenia należytej staranności przez spadkobiercę. (tak: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2012 r. II CSK 171/12, LEX nr 1294475).

Sąd Okręgowy nie podziela też poglądu Sądu I instancji, zgodnie z którym, statuowany w art. 1015 k.c., termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez przedstawiciela ustawowego w imieniu osoby nie mającej pełnej zdolności do czynności prawnych, nie podlega wydłużeniu o czas postępowania sądowego w przedmiocie zezwolenia na dokonanie tej czynności.

Na gruncie orzecznictwa przyjęto dopuszczalność stosowania w drodze analogii przepisów o przedawnieniu do terminów zawitych, a taki charakter ma termin do złożenia oświadczenia spadkowego. (vide: uchwała pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 20 maja 1978 r., III CZP 39/77, OSNCP 1979, nr 3, poz. 40). Zdaniem Sądu Okręgowego, konsekwencją złożenia do sądu opiekuńczego wniosku o zezwolenie na odrzucenie spadku w imieniu małoletniego jest przerwa biegu tego terminu (tak: Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 maja 2015 r., III CSK 352/14 (OSNC 2016, nr 5, poz. 63). Podstawę do takiego stanowiska tworzy art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Postępowanie prowadzone przed sądem opiekuńczym, którego celem jest uzyskanie zgody na odrzucenie spadku w imieniu małoletniego, ma w istocie analogiczne cechy i cele, jak postępowanie o jakim mowa w przywołanym wyżej przepisie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Jest to bowiem postępowanie prowadzone przed sądem bezpośrednio w celu realizacji interesu prawnego małoletniego, jakim jest uniknięcie wstąpienia w drodze sukcesji generalnej w całość praw, a nade wszystko zobowiązań majątkowych, spadkodawcy.

Jednocześnie jednak wskazać należy, że wniosek i apelacja podlegają oddaleniu. Apelantki nie mogą skutecznie powoływać się w warunkach niniejszej sprawy na błąd jako podstawę do uchylenia się od skutków prawnych braku złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Jak już wskazano, wyżej błąd taki:

- musi dotyczyć treści oświadczenia w przedmiocie przyjęcia spadku (czy też w tym wypadku samego braku takiego oświadczenia),
- musi być istotny (a zatem w świetle art. 84 § 2 k.c. winien on uzasadniać przypuszczenie, że gdyby spadkobierca nie działał pod wpływem błędu, to złożyłby oświadczenie o odrzuceniu spadku w ustawowym terminie),
- nie może stanowić następstwa niedołożenia należytej staranności przez spadkobiercę.

Odnosnie tego ostatniego wymogu wskazać należy na tę oczywistą okoliczność, że w przypadku spadkobiercy małoletniego, wymóg należytej staranności odnosić należy nie do zachowania małoletniego, który z uwagi na swój wiek nie jest uprawniony do złożenia oświadczenia spadkowego, a do jego przedstawiciela ustawowego. Na gruncie niniejszej sprawy brak podstaw do stwierdzenia, by niezłożenie przez przedstawiciela ustawowego wnioskodawczyń oświadczenia o odrzuceniu spadku po ich babci było następstwem innej okoliczności niż brak zachowania przez niego staranności wymaganej od rodzica o przeciętnym stopniu świadomości prawnej. Zebrany materiał dowodowy nie

pozwala w szczególności na zaakceptowanie tezy, że do braku złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku imieniem apelantek przez ich przedstawiciela ustawowego doprowadzić miało błędne pouczenie przez notariusza, że termin na jego złożenie już upłynął. Gdyby w istocie tak było, okoliczność ta przywołana zostałaby już w uzasadnieniu wniosku wszczynającego postępowanie w niniejszej sprawie. Tymczasem wnioskodawczynie, reprezentowane przez fachowego pełnomocnika, nie wskazały jej w treści wniosku. Nie wskazano też, który konkretnie notariusz i w jakim dniu miał udzielić owego błędnego pouczenia. Podkreślić należy wreszcie, że R. B. (1) i E. B. (2) zainicjowali przed Sądem Rejonowym w K. postępowanie w sprawie (...). Była to sprawa z ich wniosku, złożonego w dniu 7 grudnia 2011 r., o zezwolenie im na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem małoletnich córek – K. B. (1), M. B. i K. B. (2), polegającej na złożeniu w ich imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. B. (1). Postępowanie to zakończyło się wydaniem postanowienia z dnia 28 grudnia 2011 r., którym uwzględniono przywołany wyżej wniosek. Nawet gdyby w istocie, wkrótce po uprawomocnieniu się tego postanowienia, jakikolwiek notariusz udzielił przedstawicielowi ustawowemu wnioskodawczyni, opisanego wyżej, błędnego pouczenia, to fakt wydania przez Sąd orzeczenia uwzględniającego wniosek o zezwolenie na odrzucenie spadku winien wywołać u rodziców małoletnich uzasadnione wątpliwości co do trafności owej opinii notariusza. Rodzi się bowiem pytanie, w jakim celu wydawałby sąd postanowienie z dnia 28 grudnia 2011 r. skoro byłoby ono bezprzedmiotowe, gdyż czynność, która na jego podstawie miała być dokonana byłaby już „spóźniona”.

Całokształt powyższych okoliczności wskazuje, że brak złożenia w ustawowym terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich wnioskodawczyń nie stanowił następstwa pozostawania ich przedstawiciela ustawowego w błędzie, a jedynie braku zachowania przez niego należytej staranności, wymaganej od pełnoletniego człowieka, dysponującego przeciętnym stopniem wiadomości o systemie norm prawnych z zakresu prawa spadkowego.

Nie był też uzasadniony zarzut apelantek, iż Sąd Rejonowy – jak podnoszą błędnie - nie ustalił, że pozostawały one w usprawiedliwionym błędzie co do długów i ich wysokości, jakie za życia posiadał ich babka E. B. (1) i stan ten trwał do lipca 2017 r. Jak już wyżej wskazano, decydujący dla zasadności wniosku był stan wiedzy, w okresie biegu terminu do złożenia oświadczenia spadkowego, nie małoletnich wówczas wnioskodawczyń, lecz ich przedstawicieli ustawowych. Ci zaś doskonale zadawali sobie sprawę z istnienia zadłużenia spadkodawczyni. Świadczy o tym odrzucenie spadku przez R. B. (1) oraz przeprowadzenie przez rodziców wnioskodawczyń postępowania o zezwolenie im na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem małoletnich córek, polegającej na złożeniu w ich imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. B. (1). Niezależnie od tego - i jedynie na marginesie - wskazać należy, że w toku sprawy, o jakiej mowa wyżej, małoletnie wówczas wnioskodawczynie z niniejszej sprawy złożyły w dniu 28 grudnia 2011 r., oświadczenie przed Sądem Rejonowym w Kłodzku, iż wiedzą czego dotyczy sprawa i są zorientowane, że po babci pozostały długi. W związku z tym nie chcą po niej dziedziczyć i ich wolą jest, by spadek po niej został w ich imieniu odrzucony. (k. (...)akt (...)).

Co do zarzutu błędnego - zdaniem wnioskodawczyń – przyjęcia przez Sąd Rejonowy, że niezłożenie przez nie w ustawowym terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po E. B. (1) nastąpiło w wyniku rażącego niedbalstwa z ich strony, podczas gdy z zebranego materiału dowodowego wynika, że w czasie biegu terminu do złożenia tego oświadczenia były one małoletnie i nie mogły złożyć takiego oświadczenia, wskazać należy, co następuje.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może skutecznie złożyć jedynie osoba, której przysługuje pełna zdolność do czynności prawnych. Skoro zdolności takiej nie posiada małoletni, oświadczenie takie może w jego imieniu złożyć przedstawiciel ustawy lub opiekun prawny. Termin do złożenia oświadczenia biegnie zatem od dnia, w którym przedstawiciel ustawy lub opiekun prawny dowiedział się o tytule powołania małoletniego do spadku. Termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku nie biegnie do czasu uprawomocnienia się postanowienia sądu opiekuńczego zezwalającego na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku przez małoletniego (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2015 r. V CSK 686/14). Co za tym idzie, jak już wyżej wskazano, o zachowaniu terminu do złożenia oświadczenia spadkowego decyduje fakt podjęcia stosownych działań nie przez małoletniego, lecz przez jego przedstawiciela ustawowego. To samo dotyczy ewentualnych wad oświadczenia spadkowych.

Przywołane wyżej okoliczności przesądzają, że niezasadny okazał się też zarzut przyjęcia przez Sąd I instancji, że wnioskodawczynie nie składając oświadczenia o odrzuceniu spadku po swojej babce nie działały pod wpływem usprawiedliwionego błędu oraz, że upłynął termin do złożenia przez nie takiego oświadczenia.

W tym miejscu dodatkowo podkreślić należy, że postępowanie spadkowe po E. B. (1) zakończyło się wydaniem przez Sąd Rejonowy w K.w sprawie (...) postanowienia z dnia (...) r. Na jego podstawie stwierdzono nabycie spadku przez wnioskodawczynie z niniejszej sprawy. W jej toku M. B. i K. B. (1) były już pełnoletnie, zaś K. B. (2) reprezentowana była przez przedstawiciela ustawowego. We wniosku inicjującym postępowanie w tej sprawie (...) sp. z o.o. w S. jednoznacznie wskazała, że interes prawny w stwierdzeniu nabycia spadku po E. B. (1) wynika z posiadania przez tę spółkę wierzytelności w stosunku do spadkodawczynie. Okoliczność ta stanowiła dla apelantek dodatkową informację co do zadłużenia ich spadkodawczynie.

Reasumując całokształt powyższych okoliczności, wnioskodawczynie nie wykazały, że ich przedstawiciele ustawowi pozostawali pod wpływem błędu, o jakim mowa w art. 1019 § 2 k.c. W sprawie nie został zachowany, ani termin z art. 1015 § 1 i 2 k.c., ani nie wystąpił błąd w rozumieniu art. 1019 § 2 k.c., ani nie został zachowany termin określony w art. 88 § 2 k.c.

W tej sytuacji apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Zasądzeniu podlegała kwota równa wynagrodzeniu pełnomocnika uczestnika postępowania, będącego radcą prawnym, wyliczona w oparciu o § 6 pkt 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. poz. 1804 ze zm.)

(...)